

สิทธิขั้นพื้นฐานในรัฐธรรมนูญอินเดีย: บทสำรวจเบื้องต้น

อาดีลัน อูสมา¹

Received: March 8, 2021

Revised: June 14, 2021

Accepted: July 7, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสำรวจโดยเบื้องต้นเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานที่ระบุอยู่ในหมวดที่ 3 ของรัฐธรรมนูญอินเดีย โดยเกี่ยวข้องกับมาตราที่ 12 ถึง 35 ประกอบด้วยสิทธิขั้นพื้นฐาน 6 ประการคือ สิทธิในความเท่าเทียม สิทธิในการมีเสรีภาพ สิทธิที่จะไม่เอาเปรียบโดยมิชอบ สิทธิในการมีเสรีภาพในเรื่องศาสนา สิทธิในเรื่องวัฒนธรรมและการศึกษา และสิทธิในการรับเยียวยาตามรัฐธรรมนูญ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิจัยเอกสาร ผลการศึกษาพบว่า สิทธิขั้นพื้นฐานเป็นสิทธิที่สามารถนำไปพิจารณาในศาลได้ในกรณีที่ถูกละเมิด ศาลฎีกามีหน้าที่ในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน สิทธิขั้นพื้นฐานรับรองและคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญ ขณะที่สิทธิตามกฎหมายอื่นๆ รับรองและคุ้มครองโดยกฎหมายทั่วไป อย่างไรก็ตาม สิทธิขั้นพื้นฐานมิใช่สิทธิอันสมบูรณ์ รัฐสามารถจำกัดการใช้สิทธิขั้นพื้นฐานได้หากมีเหตุจำเป็น การมีสถานะที่นำไปพิจารณาในศาลได้ ทำให้บทบัญญัติในหมวดที่ 3 แตกต่างจากบทบัญญัติหมวดอื่นๆ ของรัฐธรรมนูญ อาจกล่าวได้ว่าการที่สิทธิขั้นพื้นฐานมีสถานะทางกฎหมายที่สามารถนำไปพิจารณาในศาลได้ ถือเป็น การรับประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนทั้งในทางหลักการและทางปฏิบัติ นำมาซึ่งความยุติธรรม เสรีภาพ ความเท่าเทียม และภราดรภาพที่รัฐใช้หลักการนี้ปกครองประชาชน

คำสำคัญ สิทธิขั้นพื้นฐาน, รัฐธรรมนูญ, อินเดีย

¹ อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200
อีเมล: adilan.u@cmu.ac.th

Fundamental Rights in the Constitution of India: A Brief Survey

Adilan Usama²

Abstract

This study preliminarily explores the six fundamental rights stipulated in Part III from Article 12 to 35 of the Constitution of India, including the right to equality, the right to freedom, the right against exploitation, the right to freedom of religion, the right to cultural and educational rights, and the right to constitutional remedies. Data were collected through qualitative methods and analyzed by documentary analysis. The study is found that the fundamental rights are justiciable when violated. The Supreme Court is responsible for protecting and defending the fundamental rights of the people as they are endorsed and protected by the Constitution, while other legal rights are endorsed and protected by ordinary laws. Nevertheless, fundamental rights are not absolute rights because the state could discretionarily impose restrictions on the rights when necessary. Due to their justiciability, the provisions of Part III differ from others in the Constitution. Assumingly, making the fundamental rights justiciable could have been justified as providing a theoretical and practical guarantee of rights and freedom to the people, and this perceived preservation of justice, liberty, equality, and solidarity, the principles that the state adheres to in governing its citizens.

Keywords Fundamental Rights, Constitution, India

² Lecturer, Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200. E-mail: adilan.u@cmu.ac.th

1. บทนำ: พรหมแดนของความปกติและไม่ปกติ

โดยทั่วไป ในโครงสร้างทางสังคมในระบบวรรณะ (Caste System) ของอินเดีย สถานะของกลุ่มคนที่เรียกว่า จันทาล หรือดาลิต (Dalit) ถูกจัดประเภทอยู่นอกกลุ่มวรรณะทั้งสิ้น คือ พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ และศูทร และเป็นกลุ่มคนที่มีสถานะต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับสี่วรรณะที่ยึดถือปฏิบัติในสังคมอินเดีย เป็นกลุ่มคนที่เรียกว่า ไม่สามารถสัมผัส หรือแตะต้องได้ (Untouchable) เนื่องจากถูกมองว่า เป็นชนชั้นที่เกี่ยวข้องกับสิ่งสกปรกไม่ว่าจะเป็นขยะ สิ่งปฏิกูล หรือซากสัตว์ ทำให้คนกลุ่มนี้ถูกรังเกียจเหยียดฉันทจากกลุ่มคนในวรรณะอื่นๆ และหลีกเลี่ยงที่จะยุ่งเกี่ยวกับ (สมหวัง แก้วสุฟอง, 2561, น. 121) อย่างไรก็ตาม เมื่อรัฐธรรมนูญอินเดียมีผลบังคับใช้ในวันที่ 26 มกราคม ค.ศ. 1950 ได้มีการยกเลิกการปฏิบัติต่อคนนอกวรรณะ หรือจันทาล และรัฐต้องปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกันในทางกฎหมาย รวมทั้งห้ามรัฐเลือกปฏิบัติต่อพลเมืองอันมีเหตุมาจากความแตกต่างทางด้านศาสนา เชื้อชาติ วรรณะ เพศ หรือสถานที่เกิด กล่าวได้ว่า ตามรัฐธรรมนูญ การปฏิบัติต่อคนนอกวรรณะไม่ว่าในรูปแบบใดก็ตามโดยเฉพาะจากรัฐกลายเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมายสูงสุดของประเทศ การได้รับความเท่าเทียมทางกฎหมายเช่นคนที่อยู่ในวรรณะอื่น ทำให้กลุ่มคนจันทาลมีสถานะความเป็นพลเมือง (Citizenship) และได้รับการยอมรับให้ก้าวขึ้นมามีบทบาทสำคัญในพื้นที่สาธารณะมากขึ้น (ดังที่จะกล่าวต่อไป) นี่คงเป็นเรื่องที่อาจไม่ปกตินักเมื่อพิจารณาสถานะของจันทาลในโครงสร้างทางสังคมของอินเดียในระบบวรรณะก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ซึ่งถือเป็นเรื่องปกติที่กลุ่มคนจันทาลถูกกีดกันและเลือกปฏิบัติในพื้นที่สาธารณะโดยไม่มีข้อห้ามอย่างชัดเจนในทางกฎหมาย พรหมแดนของความปกติและไม่ปกติในเรื่องนี้ถูกสร้างขึ้นเมื่อ 70 กว่าปีที่แล้วโดยการบัญญัติเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐาน (Fundamental Rights) ในหมวดที่ 3 ของรัฐธรรมนูญอินเดีย

อาจกล่าวได้ว่า การทำความเข้าใจอินเดียไม่ว่าจะเป็นประเด็นทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง หรือกฎหมาย แทบเป็นไปไม่ได้เลยที่จะหลีกเลี่ยงที่จะไม่พูดถึงปัจจัยเรื่องความแตกต่างโดยเฉพาะเรื่องวรรณะที่ดำรงอยู่ในสังคมอินเดียมาอย่างยาวนาน ซึ่งส่งผลต่อการเลือกปฏิบัติในสังคมและเป็นสาเหตุสำคัญของความไม่เท่าเทียมระหว่างคนอินเดียในปัจจุบัน โดยส่วนตัว ผู้เขียนมีความสงสัยตลอดมาว่า ในฐานะที่อินเดียปกครองในระบอบประชาธิปไตย และมีโครงสร้างทางสังคมที่ยึดถือปฏิบัติในเรื่องวรรณะมาอย่างยาวนาน หลังได้รับเอกราช ตำแหน่งแห่งที่ของวรรณะในรัฐธรรมนูญอินเดียในฐานะกฎหมายสูงสุดของประเทศเป็นอย่างไร รัฐได้บรรจุเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานไว้ในรัฐธรรมนูญหรือไม่ ถ้ามี มีการระบุเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานในเรื่องใดบ้าง และเชื่อมโยงกับปัจจัยเรื่องวรรณะและปัจจัยความแตกต่างในเรื่องอื่นๆ เช่น

เชื้อชาติ เพศ หรือศาสนาอย่างไร เนื่องจากโดยความเข้าใจทั่วไป เรื่องใดที่ถูกกำหนดให้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานก็ควรครอบคลุมประชาชนทุกคนในฐานะพลเมืองและไม่ควรมีการเลือกปฏิบัติบนพื้นฐานของความแตกต่างดังกล่าว ฉะนั้น บทความขึ้นนี้จึงเป็นความพยายามรูปแบบหนึ่งของผู้เขียนที่ต้องการแสวงหาคำตอบของคำถามข้างต้นโดยการทำความเข้าใจสังคมอินเดียผ่านการสำรวจเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานที่บรรจุอยู่ในรัฐธรรมนูญ

2. อินเดียและรัฐธรรมนูญอินเดีย

ในฐานะที่เป็นประเทศหนึ่งในอารยธรรมของโลกที่มีขนาดใหญ่ทั้งในเชิงพื้นที่และจำนวนประชากร อินเดียจึงมีความซับซ้อนและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา ภาษา และชาติพันธุ์สูงที่สุดแห่งหนึ่งของโลก³ ประกอบกับเพิ่งได้รับเอกราชจากอังกฤษเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ.1947 ทำให้อินเดียถือเป็นรัฐเกิดใหม่ในสังคมการเมืองระหว่างประเทศ รัฐธรรมนูญจึงเป็นเครื่องมือที่นำพาประเทศไปสู่ความเป็นรัฐที่มีอำนาจอธิปไตยเหมือนกับอีกหลายประเทศที่ได้รับเอกราชภายหลังจากการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่สอง อีกทั้งยังเป็นเครื่องหมายสำคัญที่สะท้อนความเป็นอินเดียที่โอบรับความหลากหลายที่ดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างน่าทึ่ง อาจกล่าวได้ว่า เมื่อพิจารณาบริบทของสังคมอินเดียในภาพรวม รัฐธรรมนูญอินเดียเป็นเสมือนเอกสารที่ปฏิวัติเปลี่ยนโฉมประเทศในหลายด้าน เช่น ให้สิทธิการออกเสียงเลือกตั้งทั่วไปแก่พลเมือง ทั้งที่ในช่วงเวลาที่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญนั้น อัตราการรู้หนังสือของประชาชนอยู่ในระดับต่ำ ให้สิทธิความเป็นพลเมืองโดยไม่พิจารณาความแตกต่างทางวรรณะ ศาสนา หรือหลักความศรัทธาทั้งที่เป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนาสูงมาก กำหนดรูปแบบของรัฐให้เป็นรัฐฆราวาส (Secular State) ขณะที่ประชาชนในประเทศยึดถือปฏิบัติตามแนวทางศาสนาและความเชื่อของตนเองอย่างเคร่งครัด (Mehta, 2010, p. 20) เป็นต้น ดังนั้น การศึกษาเรื่องรัฐธรรมนูญอินเดียในประเด็นใดประเด็นหนึ่งจึงอาจช่วยให้เราได้รู้จักและเข้าใจความเป็นอินเดียมากขึ้น

สำหรับอินเดีย ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการร่างรัฐธรรมนูญของประเทศคือ สภาร่างรัฐธรรมนูญ (Constituent Assembly) ซึ่งมีการจัดประชุมครั้งแรกเมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ.

³ อินเดียมีขนาดพื้นที่ของประเทศใหญ่เป็นอันดับ 7 ของโลก ประกอบด้วย 28 รัฐและ 8 ดินแดนสหภาพ มีจำนวนประชากรมากที่สุดเป็นอันดับ 2 ของโลกรองจากจีน อินเดียมีประชากรประมาณ 1.3 พันล้านคน เป็นชาวฮินดูประมาณร้อยละ 80.5 มุสลิม ร้อยละ 13.4 คริสเตียน ร้อยละ 2.3 ซิกข์ ร้อยละ 1.9 และพุทธ ร้อยละ 0.8 มีกลุ่มชาติพันธุ์ประมาณ 2,800 กลุ่ม มีกลุ่มวรรณะประมาณ 20,000 กลุ่ม มีภาษาพูดประมาณ 4,600 ภาษา/สำเนียง โดยมีภาษาที่รับรองโดยรัฐธรรมนูญ 22 ภาษา

1946 หลังได้รับเอกราช สภาร่างรัฐธรรมนูญก็ยังได้ทำหน้าที่เป็นสภานิติบัญญัติ (Legislative Assembly) ชุดแรกของอินเดีย พร้อมทั้งจัดตั้งคณะกรรมการธิการชุดหนึ่งเพื่อจัดเตรียมร่างรัฐธรรมนูญคือ คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ (Drafting Committee) ภายใต้การนำของ ดร.บี. อาร์. อัมเบดการ์ (B. R. Ambedkar) (Parliament of India, 2021) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการร่างรัฐธรรมนูญอินเดีย และเป็นบุคคลที่มาจากชนชั้นจัณฑาล หลังจากใช้เวลาเกือบ 3 ปี นับตั้งแต่การประชุมครั้งแรก รัฐธรรมนูญอินเดียก็ได้รับการรับรองโดยสภาร่างรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน ค.ศ. 1949 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 26 มกราคม ค.ศ. 1950 รัฐธรรมนูญได้วางแนวทางและกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างองคาพยพต่างๆ ในการปกครองประเทศไว้อย่างครอบคลุมและรอบด้าน ตั้งแต่ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันต่างๆ และพื้นที่ การปกครอง ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ระหว่างรัฐบาลกลาง รัฐบาลแห่งรัฐ และหน่วยงานปกครองท้องถิ่น ระหว่างประชาชนและรัฐบาล จนไปถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ประเด็นทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ (Bakshi, 2009, p. a) รัฐธรรมนูญอินเดียถือได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรฉบับหนึ่งที่ยาวที่สุดในโลก และรัฐธรรมนูญฉบับนี้ถือเป็นฉบับแรกและฉบับเดียวที่ยังคงมีผลบังคับใช้จนถึงปัจจุบัน ในช่วงแรก รัฐธรรมนูญอินเดียมีทั้งหมด 395 มาตรา 22 หมวด และ 8 ตารางภาคผนวก ในปัจจุบันมีจำนวนมาตราเพิ่มขึ้นมาเป็น 448 มาตรา 25 หมวด และ 12 ตารางภาคผนวก จากการแก้ไขเพิ่มเติมทั้งหมด 104 ครั้ง (Government of India, 2020, p. 50) หมวดหนึ่งที่บรรจุอยู่ในรัฐธรรมนูญอินเดียตั้งแต่มีผลบังคับใช้คือ หมวดที่ว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐาน⁴

3. สิทธิขั้นพื้นฐานในรัฐธรรมนูญอินเดีย

“ช่วงการปกครองของอังกฤษในอินเดีย ผู้ปกครองได้ละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวาง ดังนั้น กลุ่มผู้ร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการถูกคุมขังอันยาวนานภายใต้การปกครองของอังกฤษ จึงมีมุมมองเชิงบวกต่อ

⁴ เนื่องจากอินเดียถือเป็นประเทศที่เพิ่งมีรัฐธรรมนูญของตนเองภายหลังจากได้รับเอกราชและมีรูปแบบรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้น จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่จะมีการหยิบยืมข้อดีจากรัฐธรรมนูญของต่างประเทศมาบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญของตนเอง การบัญญัติเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานก็ได้รับอิทธิพลมาจากรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาในเรื่องที่ว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองซึ่งอยู่ในบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมของรัฐธรรมนูญอเมริกาฉบับที่ 1 ถึง 10 ที่ถูกเรียกรวมกันว่า "Bill of Rights" อาจกล่าวได้ว่า เนื่องจากรัฐธรรมนูญอเมริกาเป็นรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรที่มีความเก่าแก่มากที่สุดในโลกที่มีผลบังคับใช้จนถึงปัจจุบัน จึงเป็นต้นแบบและแรงบันดาลใจในการร่างรัฐธรรมนูญของประเทศอื่นๆ ด้วย

เรื่องสิทธิมนุษยชน เช่นนั้น สิทธิมนุษยชนจึงถูกบรรจุอยู่ในรัฐธรรมนูญภายใต้ชื่อ ‘สิทธิขั้นพื้นฐาน’ หมวดที่ 3 มาตราที่ 12 ถึง 35” (Jain, 2000, p. 2)

สิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญบรรจุอยู่ในหมวดที่ 3 ของรัฐธรรมนูญอินเดียถือเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของปัจเจกบุคคลที่เป็นพลเมืองอินเดีย ทำให้คนอินเดียมีสิทธิและเสรีภาพที่เท่าเทียมภายใต้กฎหมายท่ามกลางความหลากหลายและโครงสร้างทางสังคมที่ซับซ้อน สิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญอินเดียมี 6 ประการ โดยเกี่ยวข้องกับมาตราที่ 12 ถึง 35 เป็นสิทธิที่สามารถนำไปฟ้องร้องต่อศาลได้ (Justiciable) ในกรณีที่ถูกละเมิด สิทธิขั้นพื้นฐานนั้นมีความแตกต่างจากสิทธิทางกฎหมายอื่นๆ (Legal Rights) กล่าวคือ สิทธิขั้นพื้นฐานได้รับการรับรองและคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญ ขณะที่สิทธิทางกฎหมายอื่นๆ ได้รับการรับรองและคุ้มครองโดยกฎหมายทั่วไป (Ordinary Law) (Bakshi, 2009) หมายความว่า สิทธิในกลุ่มหลังสามารถเปลี่ยนแปลงและแก้ไขได้โดยผ่านกระบวนการบัญญัติกฎหมายทั่วไป ในทางตรงกันข้าม การกระทำอย่างเดียวกันกับสิทธิในกลุ่มแรกนั้นต้องกระทำผ่านกระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญ⁵ (Jain, 2000, p. 3) อย่างไรก็ตาม สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ระบุอยู่ในรัฐธรรมนูญนั้นมีได้เป็นสิทธิอันสัมบูรณ์ หรือเด็ดขาด (absolute rights) (Bakshi, 2009) กล่าวคือ ในกรณีที่มีความจำเป็น หรือมีเหตุอันควร รัฐ⁶ มีอำนาจในการจำกัดและควบคุมสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนได้เช่นกัน ขณะที่ศาลฎีกา (Supreme Court) มีอำนาจและหน้าที่ในการปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญโดยไม่ให้มีการละเมิดจากกระทำของรัฐ ฉะนั้น กฎหมาย มาตรการ หรือนโยบายใดๆ ของรัฐ อาจถูกยกเลิก หรือประกาศให้เป็นโมฆะได้ ถ้ามีการละเมิด หรือจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานโดยไม่มีเหตุอันควร

3.1 สิทธิที่สามารถนำไปพิจารณาในศาลได้

ในมาตราที่ 13 ของรัฐธรรมนูญอินเดียระบุว่า กฎหมายทั้งหมดที่บังคับใช้ในดินแดนของอินเดียก่อนที่จะมีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ซึ่งขัดแย้งกับบทบัญญัติเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานตามหมวดที่ 3 ถือว่ากฎหมายนั้นเป็นโมฆะ ในมาตราเดียวกันนี้ ยังระบุต่อไปอีกว่า รัฐจะต้องไม่บัญญัติกฎหมายใดๆ ที่จะพราก หรือลดทอนสิทธิ์ที่ระบุไว้หมวดนี้ และการบัญญัติกฎหมายใดๆ ที่ละเมิดข้อกำหนดนี้ ถือว่าเป็นโมฆะ (Government of India, 2021, p. 6)

⁵ วิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญระบุอยู่ในมาตราที่ 368 หมวดที่ 20 ของรัฐธรรมนูญอินเดีย

⁶ ในมาตราที่ 12 ให้คำนิยามของรัฐว่า หมายถึง รัฐบาลและรัฐสภาแห่งอินเดีย รัฐบาลและสภานิติบัญญัติของแต่ละรัฐ และฝ่ายที่มีอำนาจในระดับท้องถิ่นทั้งหมด หรือฝ่ายที่มีอำนาจอื่นๆ ที่อยู่ในดินแดนของอินเดีย หรือภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐบาลอินเดีย

มาตรานี้ถือว่าการติดอาวุธให้กับบัพยัญญูเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐาน ทำให้เรื่องนี้สามารถนำไปฟ้องร้องในศาลได้ (Jain, 2000, p. 4) ในกรณีที่รัฐมีมาตรการ หรือบัญญัติกฎหมายใดๆ ที่จะเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ การมีสถานะเช่นนี้ทำให้สิทธิให้หมวดที่ 3 แตกต่างจากบัพยัญญูในหมวดอื่นของรัฐธรรมนูญอินเดีย เช่น บัพยัญญูในหมวดที่ 4 ว่าด้วยแนวนโยบายที่รัฐพึงปฏิบัติ (Directive Principles of State Policy) ที่วางแนวทางให้รัฐออกกฎหมาย หรือกำหนดนโยบายโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความอยู่ดีกินดี เช่น การส่งเสริมเรื่องสวัสดิการของประชาชน การส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เป็นต้น โดยรวมพูดถึงการส่งเสริมเรื่องความยุติธรรม เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ถึงแม้จะถูกบรรจุอยู่ในรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐาน แต่บัพยัญญูในเรื่องนี้ไม่สามารถนำไปฟ้องร้องศาลได้ในกรณีที่เห็นว่ารัฐไม่สามารถดำเนินนโยบายตามแนวทางที่วางไว้ในหมวดที่ 4⁷ ดังที่ระบุไว้ในมาตราที่ 37 ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ว่า ไม่ว่าศาลใดก็ตาม ไม่สามารถบังคับใช้บัพยัญญูในหมวดนี้ได้ แต่หลักการที่กำหนดไว้ถือเป็นหลักพื้นฐานในการปกครองประเทศและเป็นหน้าที่ของรัฐในการนำเอาหลักการนี้ไปใช้ในการบัญญัติกฎหมาย (Government of India, 2021, p. 21)

3.2 สิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญอินเดีย 6 ประการ ประกอบด้วย

- (1) สิทธิในความเท่าเทียม (Right to equality) อยู่ในมาตราที่ 14-18
- (2) สิทธิในการมีเสรีภาพ (Right to freedom) อยู่ในมาตราที่ 19-22
- (3) สิทธิที่จะไม่ถูกเอาเปรียบโดยมิชอบ (Right Against Exploitation) อยู่ในมาตราที่ 23-24
- (4) สิทธิในการมีเสรีภาพในศาสนา (Right to Freedom of Religion) อยู่ในมาตราที่ 25-28
- (5) สิทธิในเรื่องวัฒนธรรมและการศึกษา (Right to Cultural and Educational Rights) อยู่ในมาตราที่ 29-30
- (6) สิทธิในการรับการเยียวยาตามรัฐธรรมนูญ (Right to Constitutional Remedies) อยู่ในมาตราที่ 32

⁷ การที่บัพยัญญูในหมวดที่ 4 ไม่สามารถนำไปพิจารณาในศาลได้ไม่ได้หมายความว่า บัพยัญญูในหมวดนี้ไม่มีความสำคัญ แต่อาจเป็นเพราะว่า ประเทศขาดทรัพยากรที่จะเกื้อหนุนให้รัฐกำหนดนโยบายทุกอย่างตามที่ระบุไว้ในหมวดที่ 4 ได้อย่างครบถ้วนและสมบูรณ์ ถ้าหากรัฐธรรมนูญทำให้บัพยัญญูในหมวดนี้ นำไปพิจารณาในศาลได้เช่นเดียวกับบัพยัญญูว่าด้วยเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานในหมวดที่ 3 และรัฐไม่สามารถดำเนินการตามแนวทางที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญได้ ก็อาจจะกลายเป็นวิกฤติทางรัฐธรรมนูญได้เช่นกัน

สำหรับสิทธิขั้นพื้นฐานทั้ง 6 ประการนั้น รัฐธรรมนูญได้ระบุถึงสิทธิและเสรีภาพปลีกย่อยอื่นๆ อยู่ภายใต้สิทธิขั้นพื้นฐานในแต่ละข้อด้วย

3.2.1 สิทธิในความเท่าเทียม

สิทธิในความเท่าเทียมประกอบด้วยสิทธิต่างๆ ดังนี้

ความเท่าเทียมทางกฎหมาย

ตามมาตราที่ 14 รัฐต้องไม่ปฏิเสธแก่บุคคลใดๆ ในความเท่าเทียมทางกฎหมาย หรือให้การปกป้องอย่างเท่าเทียมกันในทางกฎหมายภายในดินแดนของอินเดีย (Government of India, 2021, p. 6) กล่าวคือ รัฐต้องให้ความเท่าเทียม หรือให้การปกป้องแก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย โดยทั่วไปการให้ความเท่าเทียมแก่ทุกคนทางกฎหมายถือเป็นหน้าที่ที่รัฐต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด หากไม่แล้วการปกครองโดยหลักนิติรัฐจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้

ห้ามการเลือกปฏิบัติ

ตามมาตราที่ 15 ห้ามรัฐเลือกปฏิบัติ (Discrimination) ต่อพลเมืองบนพื้นฐานของศาสนา เชื้อชาติ วรรณะ เพศ หรือสถานที่เกิด บนพื้นฐานของความแตกต่างข้างต้น ห้ามมิให้มีการขัดขวางพลเมืองต่อการเข้าถึงร้านค้า ร้านอาหาร โรงแรมหรือสถานบันเทิง หรือการใช้สหรน้ำ บ่อน้ำ ท่าอาบน้ำ ถนน และสถานที่ที่เป็นที่พักสาธารณะหรือมอบให้เป็นสาธารณะสมบัติ (Government of India, 2021, p. 7) อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติในมาตรานี้ ไม่ได้เป็นการขัดขวางให้รัฐกำหนดมาตรการ หรือนโยบายเฉพาะเพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับคนบางกลุ่ม

ทั้งสองมาตราข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้สังคมอินเดียจะมีโครงสร้างทางสังคมที่ซับซ้อนและมีความหลากหลาย โดยเฉพาะเรื่องวรรณะที่สร้างความไม่เท่าเทียมกันระหว่างคนอินเดียมาโดยตลอด แต่เมื่อรัฐธรรมนูญได้กำหนดบทบัญญัติข้อนี้ออกมา ทำให้การเลือกปฏิบัติบนพื้นฐานของความแตกต่างเหล่านั้น เป็นเรื่องที่ขัดกับกฎหมายรัฐธรรมนูญไปโดยปริยาย ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างสังคมที่ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมและความเสมอภาค ทั้งที่ในความจริง ความแตกต่างข้างต้นยังคงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการกำหนดสถานะและความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมอินเดีย

สำหรับมาตรานี้ เสมือนเป็นส่วนขยายต่อจากมาตราที่ 14 แต่มีข้อสังเกตคือ มาตราที่ 15 ให้สิทธิเฉพาะบุคคลที่เป็นพลเมือง (Citizens) ขณะที่มาตราที่ 14 ให้สิทธิแก่บุคคลใดก็ได้ (Any person) โดยไม่จำเป็นต้องเป็นพลเมือง นอกจากนี้ มาตราที่ 15 ยังอนุญาตให้รัฐสามารถกำหนดมาตรการพิเศษบางอย่างเพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับผู้หญิง เด็ก พลเมืองที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาและสังคม (Socially and educationally backward classes) กลุ่มวรรณะที่ถูกกำหนด (Scheduled Castes) หรือมีชื่อเรียกโดยทั่วไปว่า จัณฑาล และชนเผ่าที่ถูกกำหนด

(Scheduled Tribes) (Bakshi, 2009, p. 28) โดยมาตรการของรัฐที่ออกมาเพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำให้กับคนกลุ่มนี้ไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติตามมาตราที่ 15

ความเท่าเทียมทางโอกาสในการทำงานภาครัฐ

มาตราที่ 16 กำหนดให้พลเมืองทุกคนมีความเท่าเทียมทางโอกาสในการทำงานภาครัฐ โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติอันเนื่องมาจากความแตกต่างทางศาสนา เชื้อชาติ วรรณะ เพศ การสืบเชื้อสาย สถานที่เกิด หรือที่อยู่อาศัย อย่างไรก็ตาม ข้อสังเกตอย่างหนึ่งของมาตรานี้คือ อนุญาตให้รัฐสามารถออกข้อกำหนดในการสงวนตำแหน่งงานเพื่อประโยชน์สำหรับพลเมืองที่เป็นกลุ่มด้อยโอกาส รวมไปถึงคนในกลุ่มวรรณะที่ถูกกำหนดและชนเผ่าที่ถูกกำหนด ในกรณีที่รัฐเห็นว่ายังมีจำนวนไม่มากพอในการทำงานในภาครัฐ (Government of India, 2021, pp. 7-8) โดยข้อกำหนดในลักษณะนี้ไม่ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิความเท่าเทียมทางโอกาสในการทำงานภาครัฐตามที่กล่าวไว้ในมาตราที่ 16

การยกเลิกการปฏิบัติต่อคนจนวรรณะ

มาตราที่ 17 บัญญัติให้มีการยกเลิกการปฏิบัติต่อคนจนวรรณะ (untouchability) หรือจันทาล การปฏิบัติเรื่องนี้ไม่ว่าในรูปแบบใดถือว่าเป็นสิ่งต้องห้าม การใช้กำลังบังคับที่เกิดจากปฏิบัติต่อคนจนวรรณะจะต้องได้รับโทษตามกฎหมาย (Government of India, 2021, p. 8)

มาตรานี้ถือได้ว่าเป็นชัยชนะของคนจันทาล ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ไม่ได้อยู่ในสารบบของวรรณะทั้งสี่และถูกสังคมรังเกียจและหนีห่างเพราะมองว่ายุ่งเกี่ยวกับสิ่งสกปรก อย่างไรก็ตามถึงแม้ความเชื่อเรื่องการปฏิบัติต่อคนจนวรรณะยังคงดำรงอยู่ในสังคมอินเดีย แต่สังคมก็เปิดกว้างมากขึ้นเรื่อยๆ และได้เห็นคนจำนวนไม่น้อยที่มาจากชนชั้นจันทาลก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งสำคัญทางการเมือง เช่น ดร.บี. อาร์. อัมเบดการ์ ผู้ที่ได้รับการขนานนามว่าเป็นบิดาแห่งรัฐธรรมนูญอินเดีย นาย เค. อาร์. นารายันัน (K. R. Narayanan) อดีตประธานาธิบดีอินเดียคนแรกที่เป็นคนชนชั้นจันทาล นาย ราม ฌัฐ โกวินทร์ (Ram Nath Kovind) ประธานาธิบดีอินเดียคนปัจจุบัน (ปีพีสี่ไทย, 2560ก) เป็นต้น

การยกเลิกการให้คำนำหน้าฐานะ

สำหรับมาตราที่ 17 ระบุถึงการยกเลิกการให้คำนำหน้าฐานะ หรือบรรดาศักดิ์ (Titles) โดยรัฐ เว้นแต่ในกรณีที่เป็นการคำนำหน้าทางทหาร หรือทางวิชาการ (Government of India, 2021, p. 8)

โดยทั่วไป สังคมมีความไม่เท่าเทียมกันเป็นทุนเดิม การปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน จึงอาจเป็นการผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียม ดังนั้น สำหรับสิทธิในความเท่าเทียม แสดงให้เห็นว่าอินเดียต้องการสร้างสังคมที่ทุกคนมีความเท่าเทียมกันทางกฎหมาย และอาศัยกฎหมาย

เป็นเครื่องมือในการดำเนินการเรื่องนี้ อาจเป็นเพราะว่า สังคมอินเดียในอดีตมีการแบ่งชนชั้นวรรณะอย่างชัดเจนและเคร่งครัด จนทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างคนอินเดียสูงมาก รัฐจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำผ่านการให้สิทธิเรื่องโควตาสำรอง (Reservation Quota) สำหรับที่นั่งเรียนในมหาวิทยาลัยและตำแหน่งงานในภาครัฐให้แก่กลุ่มคนชายขอบโดยรวมถึงคนที่ได้รับผลกระทบจากการแบ่งชนชั้นวรรณะด้วย (ปิยณัฐ สร้อยคำ, 2556, หน้า 1359-1363) การบรรจุเรื่องสิทธิความเท่าเทียมในรัฐธรรมนูญอาจมองได้ว่าเป็นการปฏิวัติประเทศโดยเลือกที่จะสร้างสังคมใหม่ที่มีความเท่าเทียมกันทั้งในทางกฎหมาย สังคม และเศรษฐกิจ จึงจำเป็นต้องปฏิบัติกับทุกคนแบบไม่เท่าเทียมกันเพื่อลดความไม่เท่าเทียมที่ดำรงอยู่ในสังคมอินเดียก่อนหน้านี้

3.2.2 สิทธิในการมีเสรีภาพ

สิทธิในการมีเสรีภาพประกอบด้วยสิทธิต่างๆ ดังนี้

การปกป้องสิทธิบางประการ

สิทธิในกลุ่มนี้ตามมาตราที่ 19 ได้แก่ สิทธิเสรีภาพในการพูดและแสดงออก สิทธิในการรวมตัวกันโดยสันติปราศจากอาวุธ สิทธิในการจัดตั้งสมาคม หรือสหภาพ สิทธิในการเคลื่อนย้ายอย่างอิสระในดินแดนของอินเดีย สิทธิในการอาศัยและลงหลักปักฐานในพื้นที่ต่างๆ ในดินแดนของอินเดีย และสิทธิในการประกอบวิชาชีพ อาชีพ การทำการค้า หรือธุรกิจ อย่างไรก็ตาม มาตรานี้ให้สิทธิแก่รัฐในการจำกัดสิทธิเสรีภาพข้างต้น ทั้งนี้ หากเป็นไปเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสัมพันธ์อันดีกับต่างประเทศ ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของสังคม (Government of India, 2021, p. 9)

การปกป้องเรื่องการพิพากษาลงโทษสำหรับการกระทำผิด

ในมาตราที่ 20 กล่าวถึงการดำเนินคดีต่อบุคคล โดยระบุว่า บุคคลจะไม่ถูกพิพากษาลงโทษสำหรับการกระทำผิดใดเว้นแต่จะเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อกฎหมายที่บังคับใช้ในเวลานั้น และจะต้องไม่ได้รับการลงโทษเกินกว่าบทลงโทษของกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในตอนที่กระทำความผิด นอกจากนี้ ยังได้ระบุต่ออีกว่า บุคคลจะต้องไม่ถูกลงโทษสำหรับความผิดเดียวกันมากกว่าหนึ่งครั้ง และบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหาจะต้องไม่ถูกบังคับเพื่อให้ถ้อยคำที่เป็นปฏิปักษ์กับตนเอง (Government of India, 2021, p. 10) ทั้งนี้ การปกป้องสิทธิตามมาตราที่ 20 เป็นไปเพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหาเพื่อให้การไต่สวนในศาลเป็นไปด้วยความยุติธรรม เพราะโดยหลักทั่วไป ตราบทที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาให้คดีถึงที่สุดว่า บุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิด จะต้องสันนิษฐานไว้ก่อนบุคคลดังกล่าวเป็นผู้บริสุทธิ์

การปกป้องชีวิตและเสรีภาพส่วนบุคคล

มาตราที่ 21 ระบุว่า บุคคลจะต้องไม่ถูกเพิกถอนสิทธิจากชีวิตและอิสรภาพความเป็นส่วนตัว เว้นแต่จะเป็นไปตามกระบวนการทางกฎหมายที่บัญญัติไว้ (Government of India, 2021, p. 10) โดยปกติ รัฐไม่สามารถจับกุมบุคคลใดโดยปราศจากข้อกล่าวหาทางกฎหมายได้ การจับกุมจึงต้องมีการแจ้งข้อหา และเมื่อมีการจับกุมแล้ว บุคคลดังกล่าวก็มีสิทธิที่จะปกป้องตนเองในทางกฎหมาย เช่น มีสิทธิที่จะให้การปฏิเสธข้อกล่าวหา มีสิทธิในการเรียกทนายเป็นต้น ดังนั้น บุคคลจึงมีสิทธิในชีวิตและอิสรภาพความเป็นส่วนตัว การที่รัฐจะเพิกถอนสิทธินี้ไปจากประชาชน จะต้องดำเนินการตามกระบวนการทางกฎหมายเท่านั้น

สิทธิเรื่องการศึกษา

มาตราที่ 21A ของรัฐธรรมนูญระบุสิทธิเรื่องการศึกษาไว้ว่า รัฐจะต้องจัดการศึกษาภาคบังคับและไม่มีค่าใช้จ่ายให้แก่เด็กทุกคนที่มีอายุระหว่าง 6-14 ปี (Government of India, 2021, p. 11) อันที่จริง มาตรานี้ไม่ได้ถูกบรรจุอยู่ในรัฐธรรมนูญตั้งแต่แรกเมื่อปี ค.ศ. 1950 แต่ได้มีการเพิ่มเข้ามาในภายหลังผ่านบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญฉบับที่ 86 เมื่อปี ค.ศ. 2010 (The Constitution of India, 2021) โดยในปี ค.ศ. 2009 รัฐสภาอินเดียได้ผ่านกฎหมายสิทธิการศึกษาขั้นพื้นฐาน (The Right of Children to Free and Compulsory Education Act) และมีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. 2010 (The Right to Education, 2013) การศึกษาจึงถูกกำหนดให้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานสำหรับเด็กอินเดียทุกคนที่มีอายุระหว่าง 6-14 ปี

การปกป้องสิทธิจากการจับกุมและการคุมขังในบางกรณี

ในมาตราที่ 22 ระบุว่า ไม่มีบุคคลใดที่ถูกจับกุมจะถูกควบคุมตัวโดยไม่มีการแจ้งข้อกล่าวหา และจะต้องไม่ถูกปฏิเสธสิทธิในการปรึกษาหารือ หรือการปกป้องโดยทนาย เมื่อมีการจับกุมและควบคุมตัว บุคคลดังกล่าวจะต้องถูกนำตัวไปยังผู้พิพากษาที่ใกล้ที่สุดภายใน 24 ชั่วโมง โดยการคุมตัวมากกว่า 24 ชั่วโมงไม่สามารถกระทำได้หากไม่ได้รับการอนุญาตจากผู้พิพากษา อย่างไรก็ตาม มาตรานี้ก็มิข้อยกเว้นสำหรับมาตรการการควบคุมตัวเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ต้องหาไปก่อเหตุ (preventive detention) (Government of India, 2021, p. 11) กล่าวคือ หากรัฐเห็นว่าบุคคลใดมีแนวโน้มที่จะไปกระทำความผิด หรือจะเป็นภัยคุกคามต่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของรัฐ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องสามารถจับกุม หรือควบคุมตัวบุคคลดังกล่าวได้

สิทธิในการมีเสรีภาพนั้น ชี้ให้เห็นว่า อินเดียส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยการนำเอาแนวคิดเรื่องสิทธิเสรีภาพมาบรรจุเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในรัฐธรรมนูญ ในหลักการประชาธิปไตย เรื่องสิทธิเสรีภาพเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจรรโลงและดำรง

ระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนยังเป็นองค์ประกอบหลักในการปกครองโดยหลักนิติรัฐอีกด้วย

3.2.3 สิทธิที่จะไม่ถูกเอาเปรียบโดยมิชอบ

สิทธิที่จะไม่ถูกเอาเปรียบโดยมิชอบประกอบด้วยสิทธิต่างๆ ดังนี้

ห้ามค้ามนุษย์และแรงงานบังคับ

มาตราที่ 23 ห้ามการค้ามนุษย์และเบการ (Begar)⁸ และรูปแบบอื่นที่คล้ายกับแรงงานบังคับ และการฝ่าฝืนใดๆ ของบทบัญญัตินี้จะได้รับการลงโทษตามกฎหมาย (Government of India, 2021, p. 13)

ห้ามการจ้างงานเด็กทำงานในโรงงาน

สำหรับมาตราที่ 24 ระบุ ห้ามไม่ให้เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 14 ปี ทำงานในโรงงานหรือเหมืองแร่ หรือเกี่ยวข้องกับการทำงานที่อันตรายอื่นๆ (Government of India, 2021, p. 13) อย่างไรก็ตาม แรงงานเด็กในอินเดียยังคงมีจำนวนมาก ถ้าหากพิจารณาข้อมูลขององค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (United Nations Children's Fund - UNICEF) พบว่า จากการสำรวจสำมะโนประชากรเมื่อปี ค.ศ. 2011 จำนวนแรงงานเด็กในอินเดียมีมากถึง 10.1 ล้านคน โดยแบ่งเป็นแรงงานเด็กผู้ชายจำนวน 5.6 ล้านคน และแรงงานเด็กผู้หญิง 4.5 ล้านคน ในอินเดีย แรงงานเด็กทำงานอยู่ในอุตสาหกรรมต่างๆ เช่น การเผาอิฐ การถักพรม การทำเครื่องนุ่งห่ม การบริการอาหาร เกษตรกรรม ประมง และเหมืองแร่ (UNICEF, n.d.)

มาตราที่ 21A และมาตราที่ 24 สะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับเด็กซึ่งเป็นวัยที่ควรเรียนหนังสือแทนที่จะต้องทำงานใช้แรงงาน ถ้าเด็กได้รับการศึกษาภาคบังคับโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายจนถึงอายุ 14 ปี ก็อาจจะช่วยลดแรงงานเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 14 ปี ในตลาดแรงงานได้ (National Council of Educational Research and Training, 2015, p. 38) ฉะนั้น อาจมองได้ว่าทั้งสองมาตราเป็นการส่งเสริมซึ่งกันและกันเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กในฐานะที่เป็นทรัพยากรมนุษย์อันล้ำค่าของประเทศ

⁸ ชื่อเรียกรูปแบบแรงงานบังคับที่มีอยู่ในสังคมอินเดียตั้งแต่ก่อนที่จะได้รับเอกราช แรงงานเหล่านี้ทำงานให้กับผู้ปกครองโดยไม่ได้รับค่าจ้าง ต่อมาเมื่ออินเดียได้รับเอกราช รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ระบบการทำงานในลักษณะนี้ผิดกฎหมาย

3.2.4 สิทธิในการมีเสรีภาพในเรื่องศาสนา

สิทธิในการมีเสรีภาพทางศาสนาประกอบด้วยสิทธิต่างๆ ดังนี้

เสรีภาพทางมโนธรรม และการนับถือ การปฏิบัติและการเผยแพร่ศาสนาโดยเสรี

สำหรับมาตราที่ 25 ระบุว่า ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกันในทางมโนธรรม และการนับถือ การปฏิบัติ และการเผยแพร่ศาสนาโดยอิสระ ทั้งนี้ ต้องอยู่ภายใต้ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดีของสังคม และความปลอดภัยเรื่องสุขภาพ (Government of India, 2021, p. 13) อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติในมาตรานี้ได้ให้อำนาจแก่รัฐในการจำกัด หรือ ควบคุมกิจกรรมทางโลกบางอย่างที่เชื่อมโยงกับการปฏิบัติศาสนา

เสรีภาพในการจัดการกิจการทางศาสนา

มาตราที่ 26 ให้สิทธิแก่องค์กรทางศาสนาได้แก่ สิทธิการก่อตั้งและคงไว้ซึ่งสถาบัน เพื่อวัตถุประสงค์ในเรื่องศาสนาและการกุศล การจัดการกิจการตนเองในเรื่องศาสนา การเป็นเจ้าของและมีกรรมสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ และบริหารทรัพย์สินดังกล่าวได้ตามกฎหมาย (Government of India, 2021, pp. 13-14) เช่นเดียวกันมาตราที่ 25 เสรีภาพในเรื่องนี้ต้องอยู่ภายใต้ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดีของสังคม และความปลอดภัยเรื่องสุขภาพ

การจ่ายภาษีเพื่อสนับสนุนศาสนาใดศาสนาหนึ่ง

มาตราที่ 27 ระบุว่า บุคคลจะต้องไม่ถูกบังคับให้จ่ายภาษีเพื่อสนับสนุน หรือรักษาศาสนาหรือนิกายทางศาสนาใดศาสนาหนึ่ง (Government of India, 2021, p. 14) กล่าวคือ มาตรานี้สะท้อนความรัฐฆราวาสของอินเดีย เพราะว่าภาษีหมายถึง เงินที่รัฐบังคับเอาจากประชาชนตามกฎหมายเพื่อเอามาทำประโยชน์ส่วนรวม ถ้าหากรัฐเก็บภาษีเพื่อเอามาใช้ประโยชน์สำหรับศาสนาใดศาสนาหนึ่งเป็นการเฉพาะ แสดงว่ารัฐยกย่อง อุปถัมภ์ และสนับสนุนศาสนานั้นมากกว่าศาสนาอื่น ดังนั้น มาตราที่ 27 จึงห้ามการจ่ายภาษีในลักษณะนี้ (Bakshi, 2009, p. 65)

การเข้าชั้นเรียนในสถาบันการศึกษาบางประเภทที่มีการสอนศาสนาและการสวดมนต์

มาตราที่ 28 กล่าวว่า ไม่จัดให้มีการสอนศาสนาในสถาบันการศึกษาใดๆ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐ (Government of India, 2021, p. 14) อย่างไรก็ตาม มาตรานี้ก็มีข้อยกเว้นบางประการ เช่น ยกเว้นให้กับสถาบันการศึกษาที่บริหารจัดการโดยรัฐแต่ก่อตั้งภายใต้การบริหารทรัพย์สินซึ่งร้องขอให้มีการสอนศาสนาในสถาบันดังกล่าว การสอนศาสนาจึงสามารถกระทำได้ในสถาบันการศึกษาประเภทนี้ เป็นต้น จริงๆ แล้ว วัตถุประสงค์ของบทบัญญัติข้อนี้คือ การควบคุมและจำกัดเกี่ยวกับการสอนศาสนาในสถาบันการศึกษาที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐ (The Constitution of India, 2021)

สำหรับอินเดีย ศาสนามีอิทธิพลต่อทุกองคาพยพของสังคมและผู้คน เป็นหนึ่งในปัจจัยที่บ่งบอกถึงความหลากหลายของอินเดีย และมีอิทธิพลที่ทรงพลังซึ่งอาจมีผลต่อการรวมตัวหรือพังทลายของรัฐก็ได้ การแบ่งแยกประเทศระหว่างอินเดียกับปากีสถานเมื่อปี ค.ศ. 1947 ได้ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือในการระดมมวลชนจนนำไปสู่การจลาจลทางศาสนา และเป็นข้ออ้างจนนำไปสู่การขอแยกประเทศ บาดแผลและความเจ็บปวดทางประวัติศาสตร์ของอินเดีย ทำให้รัฐตระหนักถึงพลังทางศาสนา การให้ความสำคัญกับทุกศาสนาโดยไม่เลือกปฏิบัติจึงเป็นเรื่องที่จำเป็นที่ทำให้คนในสังคมอินเดียอยู่ร่วมกันและเดินหน้าต่อไปได้

3.2.5 สิทธิในเรื่องวัฒนธรรมและการศึกษา

สิทธิในเรื่องวัฒนธรรมและการศึกษาประกอบด้วยสิทธิต่างๆ ดังนี้

การปกป้องผลประโยชน์ของชนกลุ่มน้อย

ตามมาตราที่ 29 กลุ่มของพลเมืองที่มีภาษา ตัวเขียน หรือวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะของตนเองมีสิทธิที่จะสงวนลักษณะเฉพาะนั้นได้ อีกทั้งพลเมืองที่มีความแตกต่างทางศาสนา เชื้อชาติ วรรณะ หรือภาษาจะต้องไม่ถูกปฏิเสธในการรับเข้าเรียนในสถาบันการศึกษาที่ดูแลโดยรัฐ หรือได้รับการอุดหนุนเงินช่วยเหลือจากรัฐ (Government of India, 2021, p. 14)

สิทธิของชนกลุ่มน้อยในการก่อตั้งและบริหารสถาบันการศึกษา

สำหรับมาตราที่ 30 ให้สิทธิแก่ชนกลุ่มน้อยด้านศาสนา หรือภาษา สามารถที่จะก่อตั้งและบริหารสถาบันการศึกษาที่เป็นทางเลือกของตนเองได้ (Government of India, 2021, p. 14)

มาตราที่ 29 และ 30 แสดงให้เห็นว่า รัฐธรรมนูญอินเดียให้ความสำคัญกับความหลากหลายที่ดำรงอยู่ในสังคมตั้งแต่เริ่มแรก เพราะความหลากหลายคือเอกลักษณ์ความเป็นอินเดีย นอกจากนี้ การรับรองและคุ้มครองสิทธิของชนกลุ่มน้อยบนพื้นฐานของศาสนาและภาษายังบ่งบอกว่า อินเดียกำหนดรูปแบบของรัฐเป็นรัฐฆราวาส กล่าวคือ รัฐบาลอินเดียไม่ได้กำหนดให้มีศาสนาประจำชาติทั้งที่ชาวฮินดูเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ และรัฐธรรมนูญเองก็ห้ามรัฐในการเลือกปฏิบัติต่อพลเมืองบนพื้นฐานเรื่องศาสนา นอกจากนี้ มีภาษาที่ได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญอินเดียมากถึง 22 ภาษาอีกด้วย

3.2.6 สิทธิในการรับการเยียวยาตามรัฐธรรมนูญ

ประชาชนมีสิทธิในการยื่นฟ้องต่อศาลฎีกาอินเดียในกรณีที่สิทธิขั้นพื้นฐานถูกละเมิดตามมาตราที่ 32 (2) กำหนดให้ศาลฎีกามีอำนาจเป็นผู้พิทักษ์สิทธิขั้นพื้นฐานที่บรรจุอยู่ในรัฐธรรมนูญ โดยระบุว่า

“ศาลฎีกามีอำนาจในการออกคำสั่ง หรือระเบียบ หรือ หมายศาล รวมไปถึงหมายศาลที่เรียกตัวบุคคลให้มาปรากฏต่อหน้าผู้พิพากษาหรือศาล หมายบังคับของศาล

ให้ปฏิบัติตามหน้าที่ คำสั่งห้าม หมายถึงให้ชี้แจง และหมายเรียกสำนวนของศาล ไม่ว่าอันไหนตามความเหมาะสม เพื่อบังคับใช้สิทธิที่มอบให้ในหมวดนี้ [หมวดที่ 3]"

(Government of India, 2021, p. 18)

เมื่อพิจารณาตัวบทของมาตราที่ 32 (2) จะเห็นได้ว่า ศาลฎีกามีอำนาจสั่งการได้หลายรูปแบบคือสามารถออกหมายเรียกตัวบุคคลให้มาปรากฏต่อหน้าผู้พิพากษาหรือศาลได้ (Habeas Corpus) หมายถึง ศาลสั่งให้คนที่ถูกคุมขังมาปรากฏตัวต่อหน้าศาล และสามารถสั่งให้ปล่อยตัวบุคคลดังกล่าวได้ ถ้าหากข้อกล่าวหาไม่ถูกต้องตามกฎหมาย สำหรับหมายบังคับของศาลให้ปฏิบัติตามหน้าที่ (Mandamus) จะออกมาจากศาลเมื่อเจ้าหน้าที่รัฐไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย จึงทำให้กระทบต่อสิทธิของปัจเจกบุคคล ส่วนคำสั่งห้าม (Prohibition) จะใช้เมื่อศาลสูง (High Court) หรือศาลฎีกาเห็นว่าศาลที่อยู่ต่ำกว่าพิจารณาคดีเกินขอบเขตอำนาจของตน ขณะที่หมายสั่งให้ชี้แจง (Quo Warranto) จะออกมาเมื่อศาลเห็นว่า บุคคลที่อยู่ในตำแหน่งแต่ไม่มีสิทธิในตำแหน่งนั้น ศาลจะออกหมายสั่งให้ชี้แจง และจำกัดการทำหน้าที่ของบุคคลดังกล่าวในตำแหน่งนั้น ส่วนหมายเรียกสำนวนของศาล (Certiorari) จะใช้เมื่อศาลต้องการออกคำสั่งให้แก่ศาลที่อยู่ต่ำกว่า หรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ ส่งเรื่องที่กำลังอยู่ในการพิจารณายังเจ้าหน้าที่ หรือมายังศาลที่สูงกว่า (National Council of Educational Research and Training, 2015, p. 41)

ตารางที่ 1 สิทธิขั้นพื้นฐานในหมวดที่ 3 ของรัฐธรรมนูญอินเดีย

1. สิทธิในความเท่าเทียม	2. สิทธิในการมีเสรีภาพ	3. สิทธิที่จะไม่ถูกเอาเปรียบโดยมิชอบ	4. สิทธิในการมีเสรีภาพในเรื่องศาสนา	5. สิทธิในเรื่องวัฒนธรรมและการศึกษา	6. สิทธิในการรับการเยียวยาตามรัฐธรรมนูญ
ความเท่าเทียมทางกฎหมาย (มาตรา 14)	การปกป้องสิทธิบางประการ เช่น สิทธิเสรีภาพในการพูดและแสดงออก สิทธิในการรวมตัวกันโดยสันติปราศจากอาวุธ เป็นต้น (มาตรา 19)	ห้ามค้ามนุษย์และแรงงานบังคับ (มาตรา 23)	เสรีภาพทางมโนธรรม และการนับถือ การปฏิบัติและการเผยแพร่ศาสนาโดยเสรี (มาตรา 25)	การปกป้องผลประโยชน์ของชนกลุ่มน้อย (มาตรา 29)	สิทธิในการได้รับการเยียวยาเพื่อให้มีการบังคับใช้กฎหมายภายใต้สิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญอินเดีย (มาตรา 32)

1. สิทธิในความเท่าเทียม	2. สิทธิในการมีเสรีภาพ	3. สิทธิที่จะไม่ถูกเอาเปรียบโดยมิชอบ	4. สิทธิในการมีเสรีภาพในเรื่องศาสนา	5. สิทธิในเรื่องวัฒนธรรมและการศึกษา	6. สิทธิในการรับการเยียวยาตามรัฐธรรมนูญ
ห้ามการเลือกปฏิบัติบนพื้นฐานของศาสนา เชื้อชาติ วรรณะ เพศ หรือสถานที่เกิด (มาตรา 15)	การปกป้องเรื่อง การพิพาท การลงโทษสำหรับการกระทำผิด (มาตรา 20)	ห้ามการจ้างงานเด็กทำงานในโรงงาน (มาตรา 24)	เสรีภาพในการจัดการกิจการทางศาสนา (มาตรา 26)	สิทธิของชนกลุ่มน้อยในการก่อตั้งและบริหารสถาบันการศึกษา (มาตรา 30)	
ความเท่าเทียมทางโอกาสในการทำงานในภาครัฐ (มาตรา 16)	การปกป้องชีวิตและเสรีภาพส่วนบุคคล (มาตรา 21)		การจ่ายภาษีเพื่อสนับสนุนศาสนาใดศาสนาหนึ่ง (มาตรา 27)		
การยกเลิกการปฏิบัติต่อคนนอกวรรณะ (มาตรา 17)	สิทธิเรื่องการศึกษา (มาตรา 21A)		การเข้าชั้นเรียนในสถาบันการศึกษาบางประเภทที่มีการสอนศาสนาและการสวดมนต์ (มาตรา 28)		
การยกเลิกการให้คำนำหน้าฐานะ (มาตรา 18)	การปกป้องสิทธิจากการจับกุมและการคุมขังในบางกรณี (มาตรา 22)				

4. ตัวอย่างกรณีศึกษา

ตั้งแต่รัฐธรรมนูญอินเดียมีผลบังคับใช้จนถึงปัจจุบัน มีคดี หรือข้อพิพาทจำนวนไม่น้อยที่เป็นกรณีศึกษาที่ศาลฎีกาอินเดียตัดสินตามบทบัญญัติในหมวดที่ 3 ว่าด้วยเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐาน ขณะเดียวกัน ในบางกรณีศาลก็ได้ขยายขอบเขตการตีความกฎหมายโดยเชื่อมโยงกับบทบัญญัติ

ในเรื่องนี้ ซึ่งสะท้อนการทำหน้าที่ของศาลในฐานะผู้พิทักษ์สิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ ทำให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับการปกป้องและคุ้มครอง

ตัวอย่างแรกเกิดขึ้นในช่วงที่รัฐบาลอินเดียกำลังเตรียมสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกให้พร้อมรับการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ครั้งที่ 9 ในปี ค.ศ. 1982 ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงนิวเดลี โดยอินเดียรับหน้าที่เป็นเจ้าภาพ รัฐบาลได้ว่าจ้างผู้รับเหมาจำนวนหนึ่งเพื่อก่อสร้างสถานที่สำคัญ เช่น สะพานข้ามทางแยก สนามกีฬา เป็นต้น บริษัทรับเหมาก็ได้จ้างคนงานจำนวนมากเพื่อเป็นแรงงานก่อสร้าง อย่างไรก็ตาม แรงงานเหล่านี้ตกอยู่ในสภาพการทำงานที่ไม่ปลอดภัยและได้รับค่าจ้างต่ำกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่กำหนดโดยรัฐบาล ต่อมา มีนักสังคมศาสตร์กลุ่มหนึ่งได้ศึกษาสภาพการทำงานของแรงงานกลุ่มนี้และทำการร้องเรียนไปยังศาลฎีกาอินเดีย โดยอ้างว่า การจ้างบุคคลทำงานโดยได้รับค่าจ้างต่ำกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำของแรงงานบังคับถือเป็นการละเมิดสิทธิที่จะไม่ถูกเอาเปรียบโดยมิชอบ ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญในมาตราที่ 23 ศาลจึงรับคำร้อง และออกคำสั่งให้รัฐบาลรับประกันว่าแรงงานจำนวนหลายพันคนเหล่านี้จะได้รับค่าจ้างตามอัตราที่กำหนดไว้ (National Council of Educational Research and Training, 2021, p. 27)

ตัวอย่างต่อมาเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 2017 เมื่อศาลฎีกาอินเดียได้ตัดสินให้ความเป็นส่วนตัวของข้อมูล (Right to privacy) ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน กรณีนี้เกิดจากการที่รัฐบาลอินเดียมีโครงการเก็บข้อมูลประชาชนที่ชื่อว่า “อัดฮาร์” (Aadhaar) ซึ่งทำการเก็บข้อมูลอัตลักษณ์บุคคล (Biometrics) ผ่านการสแกนลายนิ้วมือและม่านตาเพื่อความสะดวกในการยืนยันตัวตนของประชาชนสำหรับการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ อย่างไรก็ตาม ก็มีกลุ่มนักเคลื่อนไหวที่แสดงความกังวลต่อโครงการนี้ โดยเกรงว่า จะมีการนำข้อมูลไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้อง จึงนำไปสู่การร้องเรียนต่อศาล ต่อมาศาลได้มีคำพิพากษาในเรื่องนี้ระบุว่า “สิทธิในการรักษาข้อมูลส่วนตัวประชาชนเป็นองค์ประกอบสำคัญของมาตราที่ 21 แห่งรัฐธรรมนูญอินเดียที่มีไว้เพื่อปกป้อง “ชีวิตและเสรีภาพ”” โดยหลังจากนี้จะมีการพิจารณาความเหมาะสมของโครงการนี้ต่อไป (ปีบีซีไทย, 2560ข)

ตัวอย่างสุดท้ายเกิดขึ้นเมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. 2020 สืบเนื่องจากรัฐบาลอินเดียภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีนเรนทรา โมดี ประกาศยกเลิกมาตรา 370 ในรัฐธรรมนูญอินเดียเมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2019 มาตรานี้ได้มอบสถานะพิเศษแก่รัฐจัมมู-แคชเมียร์ (Jammu and Kashmir) ตลอดระยะเวลากว่า 70 ปีที่ผ่านมา โดยให้อำนาจอางส่วนในการปกครองตนเอง การยกเลิกมาตรา 370 ส่งผลให้สถานะดังกล่าวสิ้นสุดลง และตามมาด้วยการแบ่งแยกรัฐจัมมู-แคชเมียร์ออกเป็น 2 ส่วนโดยเปลี่ยนสถานะจากรัฐเป็นดินแดนสหภาพ (Union Territory) ซึ่งขึ้นตรงต่อรัฐบาลกลาง ในช่วงเวลานี้รัฐบาลกลางมีคำสั่งตัดสัญญาณการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต

และการเข้าถึงโทรศัพท์มือถือของประชาชนในรัฐจัมมู-แคชเมียร์ (ชนธิตา ไกรศรีกุล, 2562) ทั้งนี้ เพื่อสกัดกั้นการส่งข้อมูลข่าวสารและป้องกันความวุ่นวายที่อาจจะตามมา ต่อมามีการร้องต่อศาลฎีกาให้พิจารณากรณีที่รัฐบาลประกาศการปิดกั้นการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตของประชาชนในพื้นที่รัฐจัมมู-แคชเมียร์ ศาลจึงมีคำตัดสินว่า การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ โดยตีความเชื่อมโยงกับมาตราที่ 19 (1) ในเรื่องสิทธิเสรีภาพในการพูดและแสดงออก ศาลจึงมีคำสั่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องฟื้นฟูการบริการอินเทอร์เน็ตในสถานที่สำคัญอย่างโรงพยาบาลและสถานศึกษา รวมถึงทบทวนคำสั่งการระงับทั้งหมดที่บังคับใช้พื้นที่ดังกล่าวภายใน 1 สัปดาห์ ประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจจากคำตัดสินในเรื่องนี้คือ ในอดีต ศาลฎีกาอินเดียก็เคยตัดสินให้เสรีภาพของสื่อ (Freedom of press) ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานโดยอนุมานจากมาตราที่ 19 (1) ในเรื่องสิทธิเสรีภาพในการพูดและแสดงออกเช่นกัน นอกจากนี้ คำตัดสินของศาลในเรื่องนี้ยังได้เชื่อมโยงกับข้อเสนอแนะขององค์การสหประชาชาติ (United Nations-UN) ที่ระบุว่า ทุกประเทศควรทำให้การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน (Dutta, 2020)

5. บทสรุป

ในอารัมภบทของรัฐธรรมนูญอินเดียได้ระบุว่า การประกาศใช้รัฐธรรมนูญมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความยุติธรรม (Justice) เสรีภาพ (Liberty) ความเท่าเทียม (Equality) และภราดรภาพ (Fraternity) กล่าวได้ว่า บทบัญญัติเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานก็ได้สะท้อนถึงการปกป้องคุณค่าเหล่านี้ (Jain, 2000, p. 2) ผ่านการทำหน้าที่ของศาลฎีกาโดยการตัดสินและตีความตามบทบัญญัติในเรื่องนี้ ถึงแม้สิทธิขั้นพื้นฐานจะถูกบรรจุอยู่ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ แต่สิทธิขั้นพื้นฐานมิใช่สิทธิอันสัมบูรณ์ กล่าวคือ รัฐสามารถมีมาตรการการจำกัดและควบคุมการใช้สิทธิขั้นพื้นฐานได้ หากมีความจำเป็นเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของสังคม ในหลายมาตราของหมวดที่ 3 มีการระบุข้อยกเว้นเพื่อให้อำนาจแก่รัฐในการดำเนินการจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งรัฐอาจใช้ช่องทางนี้เพื่อเป้าหมายทางการเมืองก็เป็นได้ ดังนั้น รัฐจึงจำเป็นต้องใช้ข้อยกเว้นตามรัฐธรรมนูญในหมวดสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างระมัดระวังเพื่อไม่ให้กระทบกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากเกินไป เนื่องจากสิทธิขั้นพื้นฐานที่บรรจุอยู่ในรัฐธรรมนูญนั้นเป็นสิทธิที่สามารถนำไปฟ้องร้องต่อศาลได้ในกรณีที่มีการละเมิด ศาลจึงสามารถล้มล้างการกระทำของฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายนิติบัญญัติได้ถ้าเห็นว่านโยบาย หรือมาตรการที่ออกมาจากรัฐมีการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน ดังนั้น จึงถือเป็นการจำกัดและยับยั้งการใช้อำนาจของรัฐที่จะมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ขณะที่บทบัญญัติในหมวดอื่นๆ ของรัฐธรรมนูญอาจไม่สามารถนำไปพิจารณาในศาลได้ (Non-justiciable) ในกรณีที่รัฐไม่ปฏิบัติตามสิ่งที่

รัฐธรรมนูญได้ระบุไว้ อาทิ บทบัญญัติที่กล่าวถึงแนวนโยบายที่รัฐพึงปฏิบัติในหมวดที่ 4 ของรัฐธรรมนูญ โดยระบุถึงการออกกฎหมาย หรือการกำหนดนโยบายของรัฐควรเป็นไปตามแนวทางที่ได้ระบุในหมวดนี้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน อย่างไรก็ตาม ถ้าหากรัฐไม่ได้ปฏิบัติตามประชาชนก็ไม่สามารถไปฟ้องร้องต่อศาลได้ ซึ่งแตกต่างจากกรณีของสิทธิขั้นพื้นฐาน ดังนั้นสถานะของสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้สามารถไปฟ้องร้องต่อศาลได้กรณีที่มีการละเมิด ทำให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับการรับรองและการคุ้มครองทั้งในทางหลักการและทางปฏิบัติ นอกเหนือจากนี้ ข้อค้นพบในเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานที่ระบุในรัฐธรรมนูญอินเดีย สามารถนำไปศึกษาเชิงเปรียบเทียบกับบทบัญญัติเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานที่ระบุอยู่ในรัฐธรรมนูญของประเทศอื่นๆ ต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- ชนจิตา ไกรศรีกุล. (2562). *ยกเลิก ม.370: เกิดอะไรขึ้นที่อินเดีย เมื่อจัมมู-แคชเมียร์สูญเสียสิทธิพิเศษและอำนาจอปกครองตนเอง*. สืบค้นเมื่อ 2 พฤษภาคม 2564, จาก <https://waymagazine.org/act370-jammu-and-kashmir/>
- ปิยชีไทย. (2560ก). *ราม ฌัฐ โกวินทร์: จากจันทาลสู่ประธานาธิบดีอินเดียคนล่าสุด*. สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564, จาก <https://www.bbc.com/thai/international-40732121>
- _____. (2560ข). *ศาลอินเดียชี้ขาด ข้อมูลส่วนตัวเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชน*. สืบค้นเมื่อ 2 พฤษภาคม 2564, จาก <https://www.bbc.com/thai/international-41036122>
- ปิยฌัฐ สร้อยคำ. (2556). ระบบโควตาสำรองและสิทธิพลเมืองชายขอบของอินเดีย: ทบทวนท้าทาย และการปรับใช้ในประเทศไทย. ใน *การประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 14* (น. 1356-1369). อุบลราชธานี: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติร่วมกับคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- สมหวัง แก้วสุฟอง. (2561). การดำรงอยู่ของระบบวรรณะในสังคมอินเดีย. *วารสารปณิธาน*, 14(1), 115-134.

ภาษาอังกฤษ

- Bakshi, P. M. (2009). *The Constitution of India*. New Delhi: Universal Law Publishing.

- Dutta, P. K. (2020). *Internet Access a Fundamental Right, Supreme Court Makes It Official: Article 19 explained*. Retrieved May 4, 2021, from www.indiatoday.in/news-analysis/story/internet-access-fundamental-right-supreme-court-makes-official-article-19-explained-1635662-2020-01-10
- Government of India. (2020). *70 Years of Indian Constitution*. Retrieved March 1, 2021, from <https://static.pib.gov.in/WriteReadData/ebooklat/Flip-Book/constfiles/index.html#p=50>
- _____. (2021). *The Constitution of India*. Retrieved February 25, 2021, from <https://www.india.gov.in/my-government/constitution-india>
- Jain, M. P. (2000). The Supreme Court and Fundamental Rights. In Verma, S. K., & Kusum (Eds). *Fifty Years of the Supreme Court of India: Its Grasp and Reach* (pp. 1-100). New Delhi: Indian Law Institute.
- Mehta, U. S. (2010). Constitutionalism. In Jayal, N. G., & Mehta, P. B. (Eds). *The Oxford Companion to Politics in India* (pp. 15-27). New Delhi: Oxford University Press.
- National Council of Educational Research and Training. (2015). *Textbooks PDF (I-XII)*. Retrieved February 10, 2021, from <https://ncert.nic.in/ncerts/U/keps202.pdf>
- Parliament of India. (2021). *Constituent Assembly Membership*. Retrieved April 30, 2021, from https://rajyasabha.nic.in/rsnew/constituent_assembly/constituent_assembly_mem.asp
- The Constitution of India. (2021). *Constitution of India*. Retrieved February 7, 2021, from https://www.constitutionofindia.net/constitution_of_india
- The Right to Education. (2013). *About*. Retrieved February 5, 2021, from <http://righttoeducation.in/know-your-rte/about>
- UNICEF. (n.d.). *unicef*. Retrieved February 7, 2021, from www.unicef.org/india/what-we-do/child-labour-exploitation